

SAHİBİ

İst. Yük. İslâm Enstitüsü Mezunları
Cemiyeti Başkanı

Mustafa PEKTUT

★

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Cahid BALTACI

★

İDARE MÜDÜRÜ

Hüseyin ERDEM

★

TEMSİLCİLERİMİZ

Ankara: Rıza ÖZSU

Konya: Ali MARAŞLIGİL

Kayseri: İsmail ELİUZ

İzmir: Ali ARSLAN

Erzurum: N. Tayyar TAŞ

★

İDAREHANE

Nuruosmaniye Cad. No: 8/6

Telf.: 22 46 02 Cağaloğlu — İST.

Haberleşme ve Havale

P.K. 1315 SİRKECİ — İSTANBUL

★

ABONE VE İLÂN

Yıllık 12 sayı 40 TL.

Altı aylık 6 sayı 20 TL.

Yabancı memleketlere posta ve kurtasiye ücreti eklenir.

Her türlü reklâm ve ilânlar özel tarifeye tabidir.

★

Yıl: 3 — Sayı: 28

Tarih: 10/2/1973

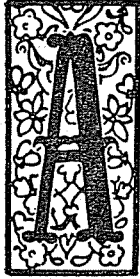
Dizgi — Baskı

İrfan Matbaası — İST.

Başyazı

MEDENİYETİN ÂKİBETİ
VE DÜNYA BUHRANI

Prof. Dr. Osman TURAN

VRUPA Medeniyeti yüksek ilmî, harikulâde teknik keşifleri ve parlak hayat seviyesi sâyesinde cihan-şumûl bir medeniyet olmuş; bu sebeple de artık küçülen dünya ile birlikte bütün milletler ve insanlık müsterek bir kader ile karşılaşmıştır. Bu müthiş keşiflere ve yüksek hayata rağmen bu medeniyet, maalesef, manen aynı tekâmülü gösterememiş; bir dönüm veya zevâl noktasına gelmiştir. Zira gözleri kamaştıran bu medeniyet madde-ruh muvazenesini ve ruhunu kaybetmiş; böylece materyalizmin esiri olan bu medeniyetle birlikte beşeriyet de tek ayak üzerinde duramaz bir hale gelmiş; her türlü maddî refah ve imkânlarla rağmen ümitsizlik, huzursuzluk ve ıstırap dünyayı sarmıştır. Gerçekten (Garp ve Hristiyan Medeniyeti), bu materyalist gelişme ve manevî sukût ile birlikte, dünyayı da o derece sarmıştır, ki beşeriyet, tarihinde, hiç bir zaman bu derece müsterek bir kader şûuru ve korku içinde bulunduğunu hissetmemiş; müsterek tehlikenin delillerini bu nisbette açıkça görmemiştir. Öyle ki insanoğlu bir yandan bu maddî yükselişin gururunu duymakta; öte yandan da tam bir manevî boşluk ve istikbâl endişesi içinde kıvrılmaktadır. Bu durum atom silâhlarının tehdidinden daha hazindir. Çünkü bu silâhlar materyalist tehlikenin sadece maddîleşen bir vasıtası olmaktan başka bir şey değildir. Nitekim bugün dünya barışı ve insanlığın kadere ancak atom silâhlarının yarattığı korku muvazenesi üzerinde durmakta; birgün çilgınlığın yeryüzünü harabeye, medeniyet ve insanlığı korkunç bir felâkete düşürmek endişesi hüküm sürmektedir. Müsterek tehlike milletler arasından milletlerin içine kadar girdiği ve kıt'alar-arası ferdi münasebetler sıklaştığı halde akıl ve insanlığın hakim olamaması manevî sükkatun derecesini göstermeğe kâfidir.

İslâm medeniyetinden gelen ilim ve fikir, maddî-manevî mahsuller sayesinde uyanan Avrupa, hayat ve dünyayı inkâr eden, medeniyet yerine cehalet ve sefaleti doğuran Hıristiyanlığa karşı öyle bir ruhî tepki yarattı ki, İslâm aşısı ile başlayan Renaissance hareketi eski Yunan-Roma'nın, sükkütunu hazırlayan materyalist yaşayışına bir dönüş hareketi oldu. Bununla beraber Hıristiyanlığın manevî tahakkümüne karşı maddenin ve hayatın bu isyanı, birkaç asır, bir muvazene yaratacak medeniyetin yükselmesine imkân verdi. Lâkin bir yandan başlayan materyalist inkişafın devamı, öte yandan Hıristiyanlığın ana inanç sisteminin muğlak ve aydınları tatminden uzak bulunması XIX. asırda dine karşı bir takım fikir cereyanları veya doktrinlerin doğmasına sebep oldu. Bunlar arasında Fransız Filozofu Auguste Comte, kendi Positivisme felsefesine göre, artık beşeriyetin Teolojik ve Metafizik çağları geçirip Müsbet ilim devrine geldiğini, Tanrı'ya gökten indirdiğini ve dinlere lüzum kalmadığını, bunun yerine ilme dayanan İnsanlık (Humanite) inancının yeni bir din olacağını iddia ediyordu. A. Comte, bu yeni felsefesi ile, Tanrı'ya ve dinleri inkâr ederken ilmin hudutlarını tayin edememiş; kâinat muamması ve manevî ihtiyaçlar karşısında insanın ve ilmin aczini düşünememiş ve cemiyet nizamının da askıda kalacağını kavramamıştır. Nitekim Positivisme dinin yerini alamamış; sâdece Hıristiyanlığın tamin edemediği aydınlar ve materyalistler arasında dinsizlik daha fazla yayılmış veya devrin bir modası haline gelmiş; Avrupa gören Meşrutiyetçiler vasıtasıyla bu moda Türkiye'ye de girmiştir. Bu mezhep sayesinde insanlığın yükseleceğini sanan Auguste Comte ve Positivistler, hakikatte, insanı maddenin esiri yaparak küçülttüklerini ve ruhî boşluk içinde muztarip bıraktıklarını düşünemiyorlardı. Darwin'in «T a b i i s t i f a» (Selection naturelle) nazariyesi Allah yerine kâinat telâkkisini koymakla ve insanları hayvanların tekâmülü olarak iddia etmekle materyalist istikamette bir adım daha ileri gitti ve A. Comte'un yükselttiğini sandığı insanlığı daha fazla düşürdü. İngiliz Filozofu H. Spencer de T e k â m ü l nazariyesinde Darwin'i desteklemiştir. Alman Filozofu L. Büchner materyalizmin İncil'i tanıyan Madde ve Kuvvet adlı eseri ile daha ileri gitti. Fr. Nietzsche ise, Allah'ı yok etmek maksadıyla, beşeriyeti insan-üstü yaratmak için seferber etmek ister. Bu sebeple de aristokrasiye düşkün ve Zerdüşt'e hayrandır. XIX. asrın bu ve diğer materyalist filozofları kâinat ve hayatın menşei, fikir ve hislerin zuhuru gibi meseleler üzerinde asla âhenkli bir görüşe sâhip olmadıkları gibi dayandıkları ilim de kendilerini desteklemedi.

Bununla beraber materyalizm, ilmi temele dayanmasa da, hızını kaybetmiyor; aksine, hayat ve madde kilise'nin baskısına isyan ederek, mütefekkir ve aydınlar çevresinden kitlelere doğru yayılıyordu. Zîra Renaissance'dan beri yükselen hayat ve medeniyetle birlikte eski nizâm ve dinî duygular da değişmeye başlamış; XIX. asırda sanayî inkılâbı ile refah ve sefâletin bir arada gelişmesi ictimaî tezat ve huzursuzlukları artırmış; sınıflar-arası çatışmalar kendini göstermiştir. Bu maddî-manevî şartlar K. Marx'ın ve komünizmin zuhûruna imkân hazırlamıştır. Marx, bütün beşerî hâdiselerin iktisadî âmillerin mahsülü olduğunu, cemiyetlerin tekâmülünde ve tarihin seyrinde istihsal tarzı ve servet dağılışının başlıca rol oynadığını ileri sürmüştü; siyasî, sosyal, dinî, hukukî ve ahlâkî âmilleri inkâr edip bunları da maddeye bağlamış; tarihin de sınıflar arası mücâdelelerden ibaret olup büyük insanların rolünü de reddetmiştir. Marx kendi tarihî maddeciliğine göre insan cemiyetlerini

mazî ve istikbalde sevk ve idare eden tekâmül kanunlarını bulduğunu sanmıştır. O, devrine göre iyi bir iktisatçı olmakla beraber, fert ve cemiyetleri harekete geçiren, bütün âmilleri tek sebebe irca eden bütün nazariyeler gibi onun da insanı, yalnız maddeye bağlayan bu dar görüşü de elbette ilim ve hakikat karşısında iflasa mahkûm idi. Nitekim İlmî sosyalizm adını alan Marxism bizzat ilmî tenkitlere dayanamamış ve çürütülmüştür. Zira O yalnız iktisadî bir doktrin getirmekle kalmamış; maneviyattan ve dinden mahrum aydınlar ile yeni bir hayat vaad ettiği işçi ve fakir kitleler hem maddî-manevî sefaletle düşürülmüş; hem de din yerine Marxizm yeni bir din olmuştur. Gerçekten Marxizme göre işçi sınıfı ihtilâl ile kapitalist ve burjuva (Bourgeois) sınıflarını imha edip Proletariat (amele) diktatörlüğü kurulmasını, servetlerin paylaşılmasını (Komünizm), bu maksatla da istihlal ve istihlakta iştiraki ileri sürmüştür. Marx'ın mâziye dair görüşleri tarihçiler tarafından iflasa mahkûm edildiği gibi istikbal hakkındaki düşünceleri de tamamıyla yanlış neticeler vermiştir. Marx'ın tilmizleri, ilmî tenkitler karşısında bazı gerçekleri kabûle ve Marxizm'i ta'dile mecbûr kalmışlarsa da Onu Materyalizm'in peygamberi ve sözlerini de âyet saydıkları için bunları te'vil ve şerh ederek Marxist doğmaları muhafazaya çalışmışlardır. Komünist mülkiyet, aile, din, hürriyet ve bütün manevî değerleri yıkmadıkça ve Marx'ın bizzat ifadesine göre «Komünist cemiyette Tanrı yok edilmedikçe» yaşama imkânlarından mahrumdur. Fakat insan oğlunun yaratılışında mevcut bulunan bu meyil ve inançları tahrip etmek kabil olmadığı gibi bir asrı aşan propagandalara ve yarım asra varan müthiş bir baskı ve terbiye metodlarına, bizzat din ve Allah'a karşı kurulan fakülte, enstitü ve mekteplere rağmen Komünizm bu savaşta yenilmiştir. Marxizm'in ileri sürdüğü sosyal musavat da sosyalist cemiyette kurulamamış; aksine müthiş bir diktatörlüğün zulmü ve korkunç metodları komünist devleti ayakta tutabilmiştir. İnsan tabiatı değişmeyeceğine göre Komünizm yıkılıncaya kadar da bu tedhiş mekanizması veya diktatörlük devam edecek; beşeriyetin bir kısmı o zamana kadar ızdırap çekecektir.

ESKİ ve Ortaçağlarda da sosyal tezatlar bazı Komünist mücadele ve tecrübelerine sebep olmuştur, ki bunlar arasında en mühimi İran'da, V. asırda çıkan Mazdek hareketidir. Gerçekten Mazdekçilik, Sasanî devrinde, servetlerin ve kadınların müşterek olması, bütün imtiyazların kaldırılması ve canlıları öldürme yasağı üzerinde kurulmuş bir din idi. Bu din fakir kitleler arasında yayılınca yüksek sınıfların kudretini sarsmak isteyen Şah Kubâd (Kavad) bu hareketi destekledi ise de kendi takdîğine kurban gitti ve Türklere kaçmağa mecbur kaldı. Mazdekizm yirmi yıl İran'ı anarşi ve harabîye sürükledi. Nihayet I. Husrev, Mazdek'in hareketini bastırda ve bunun sebep olduğu sarsıntıdan faydalanan dış istilâcılarını da durdurdu. I. Husrev'in bu muvaffakiyetleri İranlılar arasında o kadar büyük ve efsanevî bir tesir doğurdu ki, tarihte artık Anuşrevan (ebedî ruh) ve Dâger (âdil) adı ile tanındı. Bununla beraber Komünist buhran Sasanî İmparatorluğunu ve medeniyetini o derece sarsmıştır ki, bir avuç İslâm fâtipleri, Hz. Ömer zamanında, bu muazzam devleti birkaç darbe ile yıkabilmişlerdir.

Marx'ın medeniyet ve nizâma karşı ciddî bir tehlike teşkil eden fikirleri yanında iktisat ilmine ve ona gelinceye kadar tarih araştırmalarında yer almayan iktisadî âmîl ve tetkiklere büyük bir hizmet ettiği,

hatta sosyal adaletin ilerlemesine de yardımcı olduğu muhakkaktır. Bununla beraber Avrupa medeniyeti o kadar materyalist bir istikamet almış; manevî buhran o derece derinleşmiştir ki, Hür dünyada işçilerin kavuştuğu refah ve haklara, buna karşılık Komünist ülkelerdekilerin mahrumiyet ve sefalet içinde bulunmalarına rağmen, yine de Kapitalist ve sosyalist mücadele duraklamamıştır. Her iki taraf da materyalist temele dayandığı ve madde-rüh muvazenesi kurulamadığı için Avrupa medeniyeti ve dünya tehlikeli bir buhran içinde kavrılmaktadır. Böylece bin sene maddeyi ve hayatı inkâr eden ve akîdelerini korumak uğruna ilmî hakikatlere bile hak tanımayan ve en tabîî fikir ceryanlarına karşı zulmü mübâh gören Hıristiyan Avrupa'da şimdi A. Hamid'in ifadesi ile «Para mâhûd ve banka mâbed» olmuş; evlenmeyi papazlara yasak eden ve iyi bir mü'minin aile kurmasını bile sıkı şartlara bağlayan Kilise, şimdi Avrupa'nın ve o tesirle dünyanın şehvet hislerini serbestçe teskin yolunda bulunmasına, aile müessesesinin gittikçe çökmesine şahid olmakta ve bu azgınlık Freud'un nazariyesi ile yaygınlaşma istikameti almaktadır.

Bu şaşkın ve azgın materyalizm karşısında insanın, aklı ve vicdanı icabı, ciddî endişelere düşmesi ve manevî silkinmeyi gösteren bir takım fikir ve hareketlere girişmesi normaldir. Nitekim Hıristiyanlığı ve medeniyetin beş bin yıllık tarih boyunca kazandığı manevî değerleri canlandırmak için nazariyeler ve hareketler meydana çıkmış; Materyalizm'e ve Komünizm'e karşı Hıristiyanlıktan mülhem partiler kurulmuş; sosyal adâlet ilerletilmiştir. Bununla beraber aklın hakimiyetine ve manevî uyanışın faydalarına rağmen Materyalizmin doğurduğu ruhî boşluk ve inançsızlık giderilememiş; hastalığın menşei Komünizm değil onu da doğuran maddenin tahakkümü dizginlenememiştir. Bu sebeple ictimâî refah ve adâletin her şeye kâfi geleceğini sanmak da bizzat kendimizi Marxizm'in çarklarına kaptırmak demektir. Nitekim bugün müreffeh sınıflara mensup yeni nesillerin, Avrupa'da, Amerika'da ve bu medeniyet merkezlerini taklidin kurbanı olan diğer ülkelerde ,medeniyete isyan veya iptidâî hayata hasret çekmeleri, yahut aklî, ahlâkî, millî ve insanî bütün değerlere karşı sefil bir hayata düşmeleri veyahut da kendi millet ve hayatlarına bile sui-kast hastalığına tutulmaları ruhî boşluğun derecesini göstermeğe kâfidir. Hattâ Marxizm'in kurbanı olan bazı sözde mütefekkir, edebiyatçı ve san'atkârlar da kaba felsefe veya ideolojileri ile manevî sukûtu kıskırtmakta ve normal bir cemiyet nizâmına göre kurulu bir demokrasi ve hürriyet sâyesinde yeni nesilleri intihara hazırlamaktadırlar. Demir-perde aydınları arasında Komünizm'e ve onun zulmüne karşı bir mücadele doğarken Demokrat ülkelerde bu rejim hesabına girilen sui-kastler, ister bozgunculukla, ister hiyanetle olsun, medeniyet ve insanlığın bir sukuta doğru gittiğine delâlet eder. Nitekim devrimizin meşhur Allahsız İngiliz filozofu B. Russel insanlığa mukadder olan ölüm karşısında ümid değil u ç u r u m a atılmak cesaretini tavsiye etmekle âdetâ medeniyetin tehlikeli âkabetine de yardımcı ve haberci olur. Ruhî boşluk o derece derinleşmiştir ki, Garpta ve onu körü-körüne taklit eden başka ülkelerde müneccimlik ve falcılık (Sciences occultes) çok yaygın bir ihtiyaç haline gelmiş; bu bilgilerin pek çok mütehassısı ve kitapçısı türemiş; falcılık âdetâ dinî boşluğu doldurmağa başlamıştır.

Ortaçağların buhranlı devirlerinde daima bir M e h d î veya M e s i h 'in geleceği inancı bile bir kurtuluş ümidi idi. Bugün Allah'a iman-

dan ve dine bağlanmaktan uzaklaşan, neticede millî ve insanî ideallerden de mahrûm kalan fert ve cemiyetler ruhî kudret ve yaratıcı kabiliyeti, fazilet, hayır ve yüce aşkı da kaybeder; nefis endişesi ve behîmî duyguların âleti olur; kin ve nefret hisleri artar; manevî buhranlar ah-lâk nizâmını da yıkar ve ictimâî sarsıntılar mukadder olur. I. ve II. Cihan harpleri esnasında yapılan hayret veya hayranlık verici keşiflere rağmen gelişen manevî sukût, maddî tahribatla kıyaslanamayacak bir tehlikeyi haber vermekte; Avrupa medeniyetinin gittikçe tehlikede olduğunu ve onun cihân-şumûl mahiyeti ve menfi tesir sahaları nisbetinde diğer ülkeleri de sürüklemektedir. Avrupa ve onun medeniyeti, I. Cihan harbi öncesinde, bazı hastalıkları belirlemekle beraber, en parlak devrini yaşıyor ve bu kıt'anın milletleri bütün dünyaya her türlü hakimiyetini hissettiriyordu. Bununla beraber bu esnadadır, ki O. Spengler harbin sonlarında, 1917 yılında «The Decline of the West» (Garp medeniyetinin inhîtatı) adlı eserini yazmış ve bugün daha fazla beliren tehlikeye işaret etmiştir. O, İbn Haldun'un nazariyesine yakın olarak, medeniyetlerin de her varlık gibi muayyen bir ömre sahip olup Avrupa'nın da artık inhîtat devrine girdiğini yazmıştır. İngiliz tarih felsefecisi A. Toynbee, mukadder bir inhîtattan bahsetmemekle beraber «Civilisation on Trial» (Medeniyet tehlikede) adlı eseri ile durumun daha ağır olduğunu ileri sürer, ki II. Cihan harbi sonrasına ait bu hüküm şartlara uygundur. O, bu tehlikeye çâre olmak üzere, beşeriyet ve medeniyetin beş bin yıllık tekâmülünde kazandığı manevî kıymetlerin canlandırılmasını teklif eder. Bu görüş ne kadar isabetli ise tedbirler de o derece kıfayetsiz görülmektedir. Zira dinî inançlara bağlanmanın imkânları ve mevcut zorluklar üzerinde ciddî bir görüş getirilmemiştir. Gerçekten Toynbee geniş ve insanî düşüncelere sâhip bir tarih felsefecisi ise de Hıristiyanlık hudutlarını aşmamış ve bu dine ait ana akidelerin bugünkü aydınları nasıl tatmin edeceği hakkında bir görüş getirmemiştir. Gerçekten Hıristiyanlığın esaslarını bozmaksızın yeni bir ıslahat (réforme) yapmak kolay değildir. Bu husus ileride bahis mevzu olacaktır. Buna mukabil İslâmiyet, ana inançları ile akıl ve ilim karşısında, çok müsâid bir durumda bulunmakta; fakat tabîî gayrimüslimler için bu dinî kabul etmek bahis mevzu olamamaktadır. Nitekim bu mütefekkir İslâmiyetten sâdece içki yasağı gibi basit meselelere müracaattan daha ileri bir faydalanma düşünmemiştir.

İSLÂM medeniyeti tesiri ile Avrupa'da gelişen yeni felsefe ve fikir cereyanları neticesinde ciddî çatışmalar meydana çıkmış ve XVI. asırda artık Reforme (dinî ıslahat) hareketleri başlamıştır. Başlıca Protestanlık olmak üzere bir takım yeni mezhepler doğmuş; Katolik kilisesi de bu şartlara göre kendi bünyesi içinde ıslahata girişmiştir. Fakat Kilise tabîî ana ahîtlere üzerinde tabîî bir değişiklik yapamadığı için iman zaafiyeti ve Materyalist gelişmeler durdurulmamıştır. Bu sebeple de Avrupa'da dinî taassup ve mezhep mücadeleleri müteakip asırlarda da devam etmiş; zulüm ve kıtaller bütün kıtayı sarsmıştır. İlim ve dinin çatışması nihayet lâikliğin ve vicdan hürriyetinin kabûlü ve bir çok memlekette hukukî müeyyidelere bağlanması ile sona erdirilmiş ise de Hıristiyanlık ile ilim ve felsefe arasında bir âhenk kurulamamış; sadece taassup yerine umumî bir musamaha başlamıştır. Lâkin bu hareketler, ileri bir hamle teşkil etmekle beraber, tabîî, ne din ihtiyacını karşılayabilmiş; ne de Kilise kendi inanç sistemini fedâ edebilmiştir. Zira bu takdirde Hıristiyanlıktan eser kalmayacak ve daha tehlikeli bir manevî boşluk

hasıl olacaktır. Böylece Hıristiyanlık, İslâmîyetin aksine olarak, ilim ve hüner düşünce ile kaynaşmamış ve bazan da bunların arkasından sürüklenirken kendi bünyesini de sarsmaktan kurtulamamıştır. Meselâ son zamanlarda bazı papazlar halkı daha fazla Kiliseye bağlamak için bir takım pratik teşebbüslere girişmişler; fakat mâbetleri kadın ve erkeklere câzip kalmak maksadı ile cinsî hislerden faydalanmak istemişlerdir ki, bu güliğinç yenilikler ashında dinî fedâdan başka bir netice vermemiştir. Hıristiyanlığın ana akîdelerine senbolik mânâda bağlı kalmak da din ihtiyacına kâfi gelmemekte ve Materyalizmin durdurulması zorlaşmaktadır.

K. Marx, Komünist tahtının bir ayağını bu Materyalist ve Allahsız temel üzerinde kuruyor; diğerlerini de Kapitalizmin doğurduğu sosyal uçuruma ve fakir kitlelere dayandırıyor. Fakat Kapitalizme dayanan Avrupa medeniyeti ne kadar maddeci ise, sanayi inkılabının doğurduğu işçi sınıfı (Proletariat) ve sosyalist mücadeleler de aynı Materyalist sebeple kışkırtılıyor; fert ve cemiyetlerin selâmeti için zarûri olan madde-ruh muvazenesi tamamen bozuluyordu. Marx, sosyalist mücadeleler sonunda proletariat'ın zaferi üzerine onun tahakkümü ile Kapitalizmin yıkıcılığını ilân ederken hakikatte Avrupa medeniyetinin çökeceğini de ifade etmiş oluyordu. Bununla beraber onun kehanetlerine aykırı olarak Komünist ihtilâller, sanayii devleşmiş ve medeniyeti çok ilerlemiş memleketlerde değil, daha geri ülkelerde ve meselâ feodal bünyeye sâhip Rusya'da, Bolşevik bir çetenin eseri olarak, patlak vermiş veya onların istilâsı ile peyk memleketlerde de cebren kurulmuştur. Esasen Bolşeviklerin Rusya'da hakim olmaları da dış kuvvetlerin yardımı ve Cihan harbinin doğurduğu buhran sâyesinde mümkün olmuştur. Materyalizm'e dayanan, kin ve nefret duyguları ile bütün dünyayı tehdit eden Komünizm, «Sosyalist Cennet» yerine cehennem hayatı getirmekle, hakikatte, hiç bir memlekette yaşama imkânına sahip olmadığını isbat etmiştir. Böylece Materyalizm, tarihte ilk defa olarak, büyük ve teşkilâtli bir kuvvet hâlinde ortaya çıkmış; lâkin yarım asra ve bir deşet makinası üzerinde tutunmasına rağmen rejim, yaşamak zorluğu ile karşılaşmış; onu milliyetçilik ile kuvvetlendirme gayretleri de, insan tabiatı icabı, diğer mânevî ihtiyaçlar daha şiddetle hissedilmiş; korkunç zulümlere ve milyonlarca insanın imhâ edilmesine rağmen maddî sefâleti de kaldıramamıştır.

Komünizm, materyalist doktrininin yerleşmesi için, insan tabiatına uygun olarak, beşeriyet ve medeniyetini binlerce yıldan beri inandığı Allah ve din duygularını ve bunlarla birlikte mevcut bulunan ahlâk, hukuk ve bütün mânevî kıymetler nizâmını yıkmaya mecbur kalmıştır. Bu sebeple de Marxist büyüklerini ve hatta parti liderlerini putlaştırmak, yarı-tanrı mevkiine çıkararak maddeci bir din yoluna sapmaktan kurtulamamıştır. Kendi musâvat prensibine göre sınıfları ve imtiyazları kaldırıp sosyal adâlet kurma iddialarına rağmen de rejimin bekası için yalnız insan-üstü şahıslar değil yeni ve imtiyazlı sınıflar da yaratmaya mecbur kalmıştır. Bu anormal durumun devamı da komünist parti ve devletin ancak zulüm, korku, iftira, yalan ve rüşvetle yaşamasını mümkün kılmıştır. Komünist partisinin bütün insanları ve hattâ bizzat komünistleri bile kontrol altında tutabilmek için jurnalcılık ihbar ve isnatların aile içine kadar girmesine ve herkesin birbirinden şüphe etmesine sebep olmuştur. Böylece milyonlarca insanın öldürülmesine, maddî-mânevî işken-

celere ve umumî sefâlete rağmen hem kendi doktrinini tahrip etmiş; bizzat komünistler bile yalana dayanan bu doktrin ve tatbikatın sahtekârları olmaktan kurtulamamışlardır. Bu durumu daima birbirine şüphe ile bakan, sevgi ve merhamet duygularını kaybeden, kin ve nefreti kuvvetlendiren bu rejim altında cemiyetin çökmeğe mahkûm olduğunu gösterir. Nitekim Avrupalı mütefekkirler, Bolşevik devlet tedhiş sayesinde ne kadar kuvvetli gözüксе de cemiyetin o derece çökmüş olduğunu beyan ederler. Khruçef, Stalin putunu yıkarken kuvvetini ona karşı mevcûd olan umûmî efkârın nefretinden alıyor, bu sayede kendi mevkiinde tutunmak imkânı buluyordu. Bununla beraber komünizme ve onun peygamberlerine dokunmak cesaretini de gösteremiyordu. Zira yumuşayan rejim altında gelişen hürriyet kıpırdamaları da komünist partiyi ve yeni imtiyazlı sınıfların menfaat ve endişelerine aykırı geliyordu. Bu sebeptendir, ki bütün komünist memleketlerde Stalinciliğe dönüş hareketleri başlamıştır. Buna rağmen Khruçef, Stalin putunu yıkmakla insanlık haysiyetini bir derece kurtarmış; materyalizme ve din düşmanlığına sapan memleketlerde mukadder olan putların akıbetini de göstermiştir.

Rusya'da ve peyk memleketlerde milliyetçiliğin canlanması ve esir milletler aleyhinde kullanılması da hem komünist doktrinini, hem de devletleri kemiren bir unsur olarak meydana çıkmıştır. Avrupa'da ilim ve aklın hakimiyeti, manevî değerlerin mukavemeti mutedil sosyalist, hattâ muhafazakâr partileri gittikçe ilerleyen sosyal adâlet ve huzura götürürken proletaryat namına kurulan ve « halk demokrasisi » adını alan memleketlerde işçiler hem hürriyetlerini kaybetmişler; hem de çok daha aşağı bir hayat seviyesine mahkûm edilmişlerdir. Bazı mütefekkirler Rusya'da patlak veren ihtilâlî ve kurulan Bolşevizmi Rusların Avrupa medeniyetini hazmedememesi neticesi sayarlar. Gerçekten Rusya XIX. asırda, ilim, kültür ve tekniği ile Avrupa medeniyetine girmiş ve hayli mesafe almıştır. Fakat bu modernleşmenin gelişmesi aynı zamanda garpcılık ve Slavcılık veya Rus milliyetçiliği hareketlerinin çatışmasına sebep olmuştur. Nitekim anarşist, nihilist ve komünist cereyanlar da bu hazımsızlığın bir neticesi olarak doğmuştur. Tam feodal bünyeye sahip Rusya'da sınıflar-arası uçurumlar hüküm sürüyor; ortaçağlar boyunca esir yaşamış bir milletin Çarlık devrinde de devam eden esaret psikolojisi Bolşevik zulmünü kolaylaştırıyordu. Bu izah yanında Bolşevik ihtilâlini halâ ortodoks ve katolik mücadelesinin dirilen yeni bir safhası ve garba karşı tarihî intikam veya aşağılık duygularının bir belirtisi sayan bir görüş de vardır. Millî ve dinî karakter ve duyguların sınır altında bile asırlarca yaşadığını tarihî bir gerçek olarak bildiğimize göre, Rusya'da içtimaî şartların ve dış tesirlerin birleşmesi neticesinde, Bolşevik ihtilâlinin patlak vermesi ve tarihin kaydetmediği bir tedhiş makinasi halinde hüküm sürmesi hangi içtimaî, ruhî ve vîkî hastalıkların rol oynadığını meydana koymuştur. Bolşevik ihtilâlinin ilk denemesindeki zulüm ve kıtallere şahit olan meşhur Rus beyin alimi Pavlof, Bolşeviklerin bu icraatı karşısında fertler gibi bazan cemiyetlerin de kudurabileceklerini söylemekle azgınlıktan bir materyalizmin beşeriyet için ne kadar büyük bir tehlike olduğunu ifade ediyordu.

TARİHî ve içtimaî amillerin rolü ne olursa olsun Bolşevik ihtilâlini Avrupa medeniyetinde madde-ruh muvazenesinin bozulması ve materyalizmin azgınlıktan neticesi saymak en umûmî ve isabetli bir hüküm olmak gerekir. Marx'ın kehanetlerine aykırı olarak komünizmin Rusya

ve istilâsı altında kalan peyk memleketlerinden sonra dahi geri Asya, Afrika ve cenubî Amerika kıtalarında yayılmasında da, içtimâî şartlar yanında, siyasi ve psikolojik unsurlar da rol oynamaktadır. Filhakika müstemlekeci Avrupa devletlerine karşı kötü hatıraları unutmak mümkün iken bazı yeni hadiseler milletler-hapishanesini doğuran Rusya'ya ve rejimine yaklaşmaya sebep olmuş; aşırı bir sosyalizm İslâm dünyasına da sirayet etmiştir. Avrupa medeniyeti, böylece, sebepler ne olursa olsun, kendi sebepleri gibi en yüksek noktasına çıkmakla ve hârikülâde keşifler yapmakla beraber madde-ruh muvazenesini kaybetmiş; materyalizmin ağır basmasıyla tek ayak üzerinde duramaz olmuştur. Gerçekten Avrupa ikinci cihan harbinde harap olmuş ve hakimiyetini de kaybetmiştir. Harpten sonra Amerika yardımı ile durumunu düzelten ve bir milletler federasyonunu kurmakla uğraşan Garbî Avrupa tekrar büyük bir kuvvet olmak yolunda bulunuyor. Bununla beraber Avrupa medeniyeti kendi eseri olan materyalizmin ve korkunç silâhların tehdidinden de kurtulamamış ve dünyayı da aynı tehlikeye maruz bırakmıştır. Garp medeniyetinin en ileri ülkelerinde ve Amerika'da cereyan eden bozukluklar ve hadiseler manevî buhranın derinliğini göstermekte ve madre-ruh muvazenesi kurulmadıkça medeniyetin emniyet kazanamayacağını ortaya koymaktadır. Esasen İslâm ve Yunan-Roma medeniyetleri gibi Avrupa veya Hıristiyan medeniyetinin de dahili ve harici sebeplerle aynı inhitat safhalarını geçirmekte ve mukadder medeniyete doğru hızla ilerlemektedir. Bu durum tarihte olduğu gibi, dünyanın başka bir ülkesinde yeni bir medeniyet merkezinin doğması ile beşeriyetin, ağır tecrübelerden sonra, kurtulmasına mı veya ihtiyar küremizle birlikte insanlığın katastrafik çöküşüne mi delâlet edecektir? Bu ve daha birçok sorular ve meseleler gelecek bahislerde ele alınacaktır.

NOT: Osman Turan'a aid «Din ve Medeniyet» (sayı: 26) adlı makalede çıkan şu baskı hatalarını özür dileyerek düzeltiriz:

Yanlış	Doğru	sh	str.
Hayal	Hayat	2	29
Dinden	Dindar	3	8
Nilekim	Nitekim	4	5
Aktarmakt	Arttırmakta	"	28
Tasarruftan	Davranıştan	"	38
Uzuvları	İnsan uzuvları	5	9
Sağltayan	Sağlayan	"	15
Saptanmış	Saplanmış	"	22
Dinler	Dinlerin	"	48
İnhaya	İnkırazı	6	11
Tahrikine	Tahribine	"	13
Bir	Bu	"	"